

BOEKBESPREKINGEN

E. S. BROWN, The African army worm *Spodoptera exempta* (Walker) (Lepidoptera, Noctuidae): a review of the literature. Commonwealth Institute of Entomology, Londen, 1962; 57 blz., 11 tabellen. Prijs 7 s. 6 d.

De bedoeling van deze publikatie is om een overzicht te geven van alles wat er in de literatuur bekend is over de levenswijze, het economisch belang en de bestrijding van dit insect en van verwante soorten met een dergelijke levenswijze. Hoewel de literatuurlijst een opsomming geeft van de titels van 288 publikaties, die evenwel niet alle direct betrekking hebben op *Spodoptera exempta*, is de conclusie van de auteur dat de huidige kennis onvoldoende is om de oorzaak van het uitbreken van de plaag te verklaren en haar in afdoende mate te bestrijden. E.

Veertiende Internationaal Symposium over Fytofarmacie en Fytiatrie, 8 mei 1962, Gent. Overdruk uit: De Mededelingen van de Landbouwhogeschool en de Opzoekingsstations van de Staat te Gent, 1962, deel 27, No. 3, blz. 671-1370.

Evenals de vorige delen bevat ook dit werk weer de inhoud van een groot aantal voordrachten, in totaal 67, over de meest uiteenlopende onderwerpen op plantenziektenkundig gebied, gepubliceerd in het Frans, Engels, Duits en Nederlands. De meeste artikelen zijn weer gewijid aan bestrijdingsmiddelen. E.

O. VON KIRCHNER & B. RADEMAEKER, Krankheiten und Beschädigungen unserer Kultur- und Nutzpflanzen. 4de geheel ongewerkte en zeer uitgebreide druk. Deel 6: Gemüse und Küchenkräuter, door H. BREMER. Uitg. Eugen Ulmer, Stuttgart, 1962; 278 blz., 113 fig. Ingebonden in linnen DM 48.

Dit omvangrijke werk is het eerste van de herbewerking van een serie van 14 delen. Het wil een duidelijke en eenvoudige wegwijzer zijn in de doolhof van ziekten en plagen in de groenten- en kruidenteelt. Bij de ziekten worden behalve de bacterie-, schimmel- en virusziekten ook de gebrekziekten en de vergiftigingsverschijnselen ondergebracht, bij de plagen naast de entomologische, acarologische en nematologische ook de beschadigingen, veroorzaakt door slakken, vogels en zoogdieren. Het totale aantal opgenomen ziekten en plagen is bijzonder groot, wat overigens voor een determinatiewerk noodzakelijk is.

Bij nadere bestudering blijken er evenwel enkele leemten in de opgenomen plagen voor te komen. Zo mis ik bij sla de mineervlieg *Phytomyza* (= *Napomyza*) *lateralis*. Bij kool zou vermeld kunnen worden dat de kleine koolvlieg, *Phorbia* (= *Chortophila*) *brassicae*, ook in de spruiten van spruitkool voorkomt. Bij kool dient onder de rubriek beschadiging bij wortels de bonevlieg, *Phorbia platura* (= *Chortophila cilicrura*), te worden vermeld.

De indeling van het werk is vrij overzichtelijk. De volgende rubrieken zijn gemaakt: blad- en stengelgroenten, wortel- en knolvormende groenten, peulvruchten, groenten waarvan de vruchten geconsumeerd worden, en keukenkruiden. Elke rubriek is onderverdeeld in de voor Duitsland belangrijkste gewassen. Deze blijken soms te verschillen met die in Nederland; zo zijn tuinmelde, zuring, artisjok, tuinkers, waterkers en Nieuw-Zeelandse spinazie bij ons niet van belang. Kervel en bieslook zouden wij liever bij de keukenkruiden dan bij de blad- en stengelgroenten ingedeeld zien; selderij zou behalve bij de wortelgroenten ook bij de blad- en stengelgroenten (bladselderij) en bij de keukenkruiden (snijselderij) ingedeeld kunnen worden.

Het is niet duidelijk waarom de schrijver de groentegewassen en -kruiden niet alfabetisch gerangschikt heeft; dit zou de overzichtelijkheid stellig ten goede gekomen zijn.

Ondanks het feit, dat er slechts 113 afbeeldingen in het werk zijn opgenomen, blijkt dit toch voldoende te zijn om de determinatie te doen slagen. L. E. VAN 'T SANT

T. GOODEY, Soil and Freshwater Nematodes. Tweede druk, herzien en herschreven door J. B. GOODEY. Londen: Methuen and Co Ltd; New York: John Wiley and Sons, Inc. 1963, XVI + 544 blz., 298 fig. Prijs £ 5.

De verschijning van een nieuwe druk van T. GOODEY's „Soil and Freshwater Nematodes” is door allen, die zich met de studie der nematoden bezighouden, reeds lange tijd met belangstelling tegemoetgezien. De eerste druk is al vele jaren uitverkocht en daarbij voor een deel sterk verouderd. De nieuwe druk is door de bewerker geheel herschreven en uitgebreid van 400 tot 600 bladzijden. Het aantal figuren is vergroot van 190 tot 298 en het boek is gedrukt op wat groter formaat. Door de betere kwaliteit van het papier komen de illustraties beter tot hun recht dan in de eerste druk.

De herziener heeft terecht de oorspronkelijke opzet van het boek gehandhaafd. In tegenstelling tot min of meer overeenkomstige werken (zoals MEYL's „Freilebende Nematoden" in „Die Tierwelt Deutschlands" I, 5a, 1960), die compilaties zijn van zeer sterk bekorte beschrijvingen van soorten, concentreert de tweede druk van „Soil and Freshwater Nematodes" zich evenals de eerste druk op het definiëren van de geslachten en hun classificatie in hogere categorieën. Er wordt hierbij echter niet volstaan met opsommingen van kenmerken, maar er wordt tevens bij elk genus een representatieve soort (meestal de type-soort) beschreven en afgebeeld. De diagnoses van de geslachten worden hierdoor meer dan abstracties, waarmee zelfs de enige ingewijde gebruiker vaak maar moeilijk zou kunnen werken. Door deze oordeelkundige combinatie van definities van hogere systematische categorieën met uitvoerige beschrijvingen en afbeeldingen van een beperkt aantal soorten is het boek bijzonder bruikbaar ook voor niet systematici. De tot een geslacht behorende soorten vindt men alfabetisch gerangschikt met auteur, jaar van publikatie en synoniemen na de beschrijving van de representatieve soort. De behandeling van elk genus besluit met een paragraaf over de levenswijze van de soorten die er toe behoren.

Een verbetering, vergeleken met de eerste druk, zijn de tabellen bij het begin van elke systematische categorie. Ze zijn bedoeld om er nematoden mee tot de orde, de familie en het geslacht te determineren, maar men kan zich er tevens snel mee oriënteren omtrent de bij de classificatie gevolgde gedachtengang. Het zijn geen gebruikelijke dichotome tabellen. De kenmerken der tot de behandelde categorie behorende lagere eenheden worden in het kort opgesomd, gerangschikt naar de lichaamsdelen waar ze betrekking op hebben (stoma, esophagus, enz.). Men behoudt daardoor het overzicht over alle kenmerken waarop de classificatie gebaseerd is en sluit automatisme bij de determinatie uit.

In de toegepaste classificatie heeft de bewerker naast de nieuwe literatuur ook op verschillende plaatsen eigen, niet eerder gepubliceerde opvattingen verwerkt. Zo verlaagde hij de rang van de groep der nematoden van fylum tot klasse (Nematodea). De indeling in Phasmodia (of Secernentes) en Aphasmodia (of Adenophori) werd verlaten. Anderzijds werden verscheidene lagere categorieën in rang verhoogd en werden de behandelde genera in tien orden ondergebracht in plaats van de vier van de eerste editie. Hierdoor is in de regel binnen de orden een grotere graad van uniformiteit verkregen. De orden Tylenchida en Rhabditida werden omgewijzigd gehandhaafd, uitgezonderd dat *Teratocephalus* en *Enteratocephalus* in een nieuwe orde, *Teratocephalida*, werden geplaatst. De classificatie binnen deze orden onderging hier en daar sterke wijzigingen. De Chromadorida en Enoplida van de eerste druk zijn nu verdeeld in respectievelijk vier en drie orden: Araeolaimida, Desmoscolecida, Monhysterida, Chromadorida, Enoplida, Dorylaimida en Trichosyringida.

Van de classificatie van groepen die voornamelijk uit mariene soorten bestaan, geeft het boek een onvoldoende indruk maar dit kan men nauwelijks als een tekortkoming beschouwen. Alleen door een gelijksoortig werk over mariene nematoden zou dit bezwaar opgeheven kunnen worden.

Men kan nauwelijks verwachten dat allen, die zich met de systematiek der nematoden bezighouden, steeds met de gevolgde classificatie zullen instemmen. Daarvoor hebben schrijver en bewerker deze nog te veel moeten baseren op onvoldoende doorvorste gelijknissen en verschillen in anatomie. De moeilijkheden, die hierdoor ontstaan, kunnen o.a. gedemonstreerd worden aan de hand van de plaatsing van *Telotylenchus* en *Pseudhalenchus* in de familie der Tylenchidae op grond van hun grote gelijkenis met *Tylenchorhynchus*, respectievelijk *Ditylenchus*. Ze verschillen echter van alle andere geslachten in deze familie door een verschil in de anatomie van de slokdarm. De onderscheiding van de Tylenchidae van de Hoplolaimidae en de Neotylenchidae is echter op overeenkomstige verschillen gebaseerd. *Nothanguina*, *Nothotylenchus* en *Holenchus* zijn ondanks hun grote gelijkenis met respectievelijk *Anguina*, *Ditylenchus* en *Pseudhalenchus* niet in de Tylenchidae geplaatst maar wegens het ontbreken van een mediane slokdarmbulbus in de Neotylenchidae. Ook de indeling binnen de Hoplolaimidae en de plaatsing van *Dolichodorus* in deze familie getuigen van een zekere willekeur. Men kan dit de bewerker echter niet al te euvel duiden. Bij de huidige kennis van de anatomie der nematoden zouden alternatieve classificaties eveneens een aantal inconsequenties bevatten of zeer kunstmatig aandoen.

Het is wel haast onvermijdelijk, dat in een werk als dit enkele foutjes voorkomen. Zo is fig. 296 niet *Trichodorus primitivus* (de Man), zoals het onderschrift vermeldt, maar *T. obscurus* Allen en is in fig. 6a (*Telotylenchus indicus* Sidiqi) de plaatsing der kernen in de slokdarmklieren onjuist weergegeven. Deze op- en aanmerkingen doen echter niets af aan de grote verdiensten van dit werk en aan zijn grote betekenis voor allen, die zich met nematoden bezighouden.

J. W. SEINHORST